

נשים מנהיגות - וכל אישה בחוכמת לב

ד"ר ווביט וורקו מנגסטו

בתום פרשת "ויקהל" מוזכרת בהבלטה חוכמת הנשים. אחד המאפיינים של החוכמה המקראית היא שייכותה לנשים ולגברים כאחד: "וְכָל אִשָּׁה חֲכָמָה לֵב בְּיָדֶיהָ טוֹב וַיָּבִיאוּ מִטּוֹה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן אֶת תּוֹלְעֵת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ. וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָהּ בְּחֻמָּה טוֹב אֶת הָעֵצִים" (שמות לה, 25-26). בפסוק זה מוזכרת חוכמת הנשים, שבעזרתה טוו את האריגים למשכן ה'. החוכמה המקראית אינה נמדדת במנת משכל גבוהה, אלא בידע וביכולת מקצועית בתחום מוגדר. החוכמה, שאינה רק ביטויו של השכלי, מכילה בתוכה את חוכמת הלב.

חוכמת הלב מתאפיינת באמפתיה, יכולתן של הנשים להזדהות עם אדם אחר בצורה רגשית, וכן ביכולתן לנהל מצבים רגישים בסבלנות רבה. חוכמת הלב היא שהעניקה לנשים את הזכות להיכלל בבניית המשכן, וכיום היא המאפשרת להן לבנות את ביתן ולהפיץ את חוכמתן בסביבתן.

במלחמת חרבות ברזל נשים הן גיבורות המלחמה על הבית, הן תצפיתניות, טנקיסטיות ולוחמות עזות נפש.

המתקפה הרצחנית של חמאס צרבה את התרומה הנשית בלחימה לתוך האתוס של צה"ל ומדינת ישראל, והמלחמה שנכפתה עלינו הוכיחה שנשים נלחמות בגבורה מעוררת השראה בכל החזיתות - הצבאית והאזרחית. גם בקהילת "בית ישראל", שבה גדלתי והתחנכתי, מתנהלות הנשים עד היום על פי המסורת היהודית באתיופיה, הרואה אותן שותפות במסע לגאולת עם ישראל ולבניין הבית. אני מאמינה שמסורת זו נמשכת גם כיום, והיכולת לשנות טמונה רק בנו. לנו הכלים ליצור אותו ולהיות מודל להובלתו. אנחנו, המטפחות חיים בקרבנו ומביאות אותם למפגש עם העולם, אנו אמונות גם על העיצוב החינוכי של ילדינו, בזכות חוכמת הלב שהוענקה לנו. אני אישה, אתיופית, דתייה. חוויתי קשיים רבים בחיי, והאתגרים שאלה הציבו בפניי התוו לי את הדרך להבנה כי השונות שלי היא מקור ההצלחה והגאווה שלי. פעמים רבות, דווקא תחושת השונות היא שדחפה אותי להצלחה. תחושת זרות זו שליוותה אותי מאז הגעתי לארץ ישראל, היא שהובילה אותי למקומות הנפלאים שאליהם הגעתי - בנחישות, דבקה במטרה, מתוך רצון להציב מודל לנשים כמוני, שטרם זכו להתגבר על כל המכשולים.

גם בימינו, בכל מסגרות החיים, אנו נתקלים ונתקלות ללא הרף בתפיסות שגויות בנוגע ליוצאי אתיופיה: בתחום החינוך, הבריאות, בשוק העבודה ועוד. לכן, מחובתי להשמיע את קולם וקולן של הבלתי נשמעים

ונשמעות, מי שלא ניתנו להם ההזדמנויות הראויות, ובפרט הנשים.

השתלבותן של נשים יוצאות אתיופיה בחברה הישראלית עודנה רצופה אתגרים ומכשולים סביבתיים, חברתיים וכלכליים. דווקא משום כך עלינו לשאת מבט קדימה, ולפעול מתוך תקווה לשינוי של ממש בחברה הישראלית הרבגונית ורבת היופי, להסתכלות אחרת על בני ובנות קהילת יוצאי אתיופיה.

אני מאמינה בלב שלם שככל שנדע להיות רגישות לסביבה שלנו, וככל שנצליח לזהות את המקומות שבהן אנו מסוגלות לתרום ולהוות דוגמה, נוכל לעצב חברה חזקה וסולידרית יותר. ככל שהרקמה האנושית בחברה הישראלית תהיה חזקה יותר, כך יגדלו הערבות ההדדית והעוצמה הפנימית של חבריה, וגם תגדל גם המסוגלות להתמודד עם כל משבר ואתגר. החוכמה היא ביטויה של הגבורה הנשית. לנשים מנהיגות החייבות להכריע יש כוח התעלות ברגעי האמת. כשמאיימים על משפחותינו אנו הופכות ללביאות, אנו שואגות על אויבינו ומרתיעות אותם. כשהעם שלנו בסכנה עומד לנו הכוח להציל אותו - אם רק נשתמש בחוכמה, אותה חוכמת נשים, אם רק נבין שזו המטרה ונתמקד בה.

כידוע, נשים הקריבו את נפשן למען אחרים בתקופות שונות במהלך שנות הגלות. נשות בית ישראל סיכנו את חייהן כדי לשמור על יהדותן ועל משפחתן וכדי

להגשים את חלום העלייה לארץ ישראל. ברגע הנכון ידעו הנשים הגיבורות לגייס את כוחן, ליזום ולפעול מתוך הקשבה לקול הפנימי שלהן, בלי לאפשר לסכנות לעצור אותן. נשים מנהיגות ידעו לחבר בין הראש ובין הלב, בנאמנות גבוהה לצו הפנימי שלהן. וכשנדרשו לכך ידעו לקרוא את המציאות ולחפש פתרונות חדשים. מחקרים שונים הוכיחו כי נשים מהגרות נוטות יותר לשינוי המנהגים המסורתיים ואימוץ מנהגי החברה הקולטת. הן סתגלניות, ומשתלבות בקלות רבה יותר במבנים חברתיים הזרים להן.

כל שפה משקפת תרבות, על רבדיה העמוקים, לא רק במכלול הלקסיקלי המרכיב אותה. דוברי שפות שונות שישוחחו זה עם זה, בגלל ההבדל בקודים התרבותיים הייחודיים לשפתם, מן הסתם יבינו זה את זה אחרת. דרך הניסוח השונה מכתיבה חשיבה שונה, ובאופן טבעי, גם הבנה שונה. שפת האם שלנו היא העדשה שדרכה אנחנו רואים את העולם.

בשפה האמהרית המסרים לרוב מרובדים ועשירים. השפה המדוברת דומה לשפה המקראית ומתובלת מסרים סמויים. ברובה המכריע, התרבות האתיופית מבוססת על חברה שבטית. השפה האמהרית אוראלית, ציורית, והיא טומנת בחובה פתגמים רבים המועברים מפה לאוזן. פתגמים ומשלים אלה מתארים מצבים חברתיים מורכבים. לעיתים יש מצבים הנרמזים רק כמשל, מתוך מקום של מתן כבוד לשומע ולשומעת.

דובריה הטבעיים של השפה יודעים לפרש את הפתגמים ומשתמשים בהם בשיח היום־יומי. אך כדי לתרגם את השפה הציורית לשפה אחרת נדרש שימוש במבנה לשוני מורכב, יעיל ומתוחכם, שלעיתים רבות אינו עובר בתרגום. כתוצאה ישירה מכך, השפה האמהרית מצטיירת כשפה נחותה לעומת שפות אחרות.

לכן, חשוב לי להציע לאנשי חינוך הנדרשים לקרוא טקסט שכתבו מהגרים ללמוד על עולמם, ולקרוא את הטקסט תמיד בהקשרו התרבותי והסביבתי הנכון, מתוך מקום של כבוד, ובהבנה שהטקסט נגזר באופן ברור ומוחלט מתוך עולמו של הכותב, שאליו לא נחשפו מעולם.

בחלק זה של ההכרה, ההקשבה והמודעות לשוני בין השפות אני מוצאת גם הזדמנות להעביר מסר חינוכי, מלבד התוכן הכתוב המובא כאן.

בזכות האמונה / ווביט וורקו מנגסטו

לִילָה אַחַר לִילָה הַבֶּטָן מֵתֵהֶפֶקֶת
 כְּמוֹ עוֹד גָּל עַל הַסִּלְעִים, וְהַחִיוּךְ מִזְמַן
 נִמְחַק מִשְׁרָשׁ. הָרוּחַ מִשְׁמִיעָה
 תְּרוּעָה שֶׁל אֲבָנִים. לִילָה אַחַר לִילָה
 חוֹצִים יִסְחָשְׁוּ, הַדָּרָךְ עֲמוּמָה,
 אֲבָל אוֹלִי - בְּזִכּוֹת הָאֲמוּנָה.

יָמִים שְׁלֵמִים בְּלִי מַיִם, הַשְּׂפֹתִים
 הַתִּנְבְּשׁוּ - עָלִים נוֹבְלִים. הַפְּחַד
 מִשְׁתַּק אֶת כָּל הַגּוֹף הַמֵּתִפְרֵק,
 וְהַיָּאוּשׁ. בְּשַׁעוֹת הַלִּילָה
 חִפְרוּ עֲבוּרֵי בּוֹר,
 לְקַבֵּר אוֹתֵי חַיָּה (לְקַבְּרֵי!)
 וְגַם הַבּוֹר הַפֶּךָ מִיִּשׁוּר -
 בְּזִכּוֹת הָאֲמוּנָה.

לִילָה אַחַר לִילָה הַכֹּל חוֹזֵר
 בְּתַבְעֵרָה. הָרוּחַ, הַחוֹלוֹת דּוֹקְרִים,
 הַמְּשַׁכְּתֵי בְּדַרְכֵי - יְרוּסָלַם.
 יֵשׁ אוֹר בְּקֶצֶה מְדָבֵר, בְּזִכּוֹת
 הָאֲמוּנָה. גַּד הַסּוּפּוֹת יַחֲלֹךְ וַיַּעֲלֵם,
 בְּדַרְכֵי לִירוּסָלַם. אֲנִי אֲגִיעַ
 אֶל הָהָר - בְּזִכּוֹת הָאֲמוּנָה.

ד"ר ווביט וורקו מנגסטו היא אשת חינוך, מרצה, סופרת ומשוררת. נולדה בכפר גוולוטוש שבאתיופיה, ועלתה לישראל בילדותה. פרסמה שני ספרי ילדים: אלמז פוסעת בשבילי ילדותה (ספר זה נכתב עם אחייניתה, תקווה סנדקה, שגם היא בוגרת אייסף), אדסה מגלה לכולם את-יופיה. כמו כן, ד"ר וורקו פרסמה ספר מחקר פצע פתוח: יהודי אתיופיה תחת הכיבוש האיטלקי (עם דניאל בלטה) ושני ספרי שירה אני רצה לאחור וחסידת ירוּסְלִים. נשואה ליוסי ואם ללינוי ולתהילה. ד"ר וורקו היא בוגרת בית ספר למנהיגות מנדל בירושלים. בוגרת אייסף וחברת הוועד המנהל באייספ.